

VIAȚA ȘTIINȚIFICĂ

SIMPOZIONUL ȘTIINȚIFIC CU PARTICIPARE INTERNĂȚIONALĂ „CALITATEA VIEȚII ÎN PERIOADA DE TRANZIȚIE”

Avînd în vedere multitudinea problemelor și dificultăților întîmpinate de țara noastră pe plan economic și social în etapa post-revoluționară, Institutul de Cercetare a Calității Vieții potrivit domeniului său de studiu și în completarea activităților pe care le desfășoară, a organizat în luna octombrie a anului 1991 un simpozion științific cu participare internațională, sugestiv intitulat „Calitatea vieții în perioada de tranziție”.

Această manifestare a prilejuit, pe de o parte, atît prezentarea generală a rezultatelor activității de ansamblu a institutului și pe cele ale principalelor sale programe de cercetare, dar, și aceasta evidențiază caracterul său particular în contextul acțiunilor de acest gen pe care institutul le întreprinde anual, a dat ocazia realizării unui schimb de opinii cu cercetători și colaboratori din țară și din străinătate, prin înscrierea preocupărilor și a întregii problematici într-un context est-european și chiar mondial.

Astfel, au participat cu comunicări științifice :

— Profesor dr. *Wladislaw Misiak*, Institutul de Sociologie al Universității Wrocław, Polonia ;

— Profesor dr. *Silvestru Vladimir Maximilian*, Institutul Economiei Naționale, Republica Moldova ;

— Dr. *Wanda Patrzalek*, Institutul de Sociologie al Universității Wrocław, Polonia ;

— Dr. *I. Pavlova*, Institutul de Cercetare a Problemelor Social-Economice ale Populației, URSS ;

— Profesor dr. *J. H. Kirchner*, Institutul de Științe Economice al Universității Tehnice Braunschweig, Germania ;

— *Clare Anne Jacobsmeier*, Statele Unite ale Americii ;

— *Rupert Wolfe Murray*, Romanian Project U. K., Scottish Branch, Marea Britanie ;

— *Fiona Goodwin*, Romanian Project U. K., Scottish Branch, Marea Britanie.

Lucrările prezentate, atît de cercetătorii institutului cît și de către invitați au fost grupate pe cîteva probleme de maximă importanță din domeniul calității vieții : nivel de trai, conjunctură demografică și demografie, viața de muncă ; politici sociale (servicii sociale, cu accent

pe asistența socială; învățămînt și cultură, delincvența juvenilă și probleme ale tineretului).

În deschiderea lucrărilor simpozionului, comunicarea profesorului-doctor *Cătălin Zamfir*, director al institutului, purtînd titlul „Configurația calității vieții în perioada de tranziție: continuități și discontinuități” a conturat atît coordonatele de abordare a calității vieții în ansamblul ei, cît și disfuncționalitățile incluse în perioada de tranziție în evoluția structurală a componentelor sale.

Pornind de la cadrul creat de aceste premise și avînd în vedere rolul primordial al nivelului de trai în aprecierea calității vieții populației pe orice treaptă a dezvoltării economico-sociale, dar mai ales în perioada de referință, prima parte a simpozionului a cuprins referate ce au evidențiat aspecte specifice țării noastre și altor state est-europene (Polonia și Republica Moldova).

Fenomenele care au loc, în prezent, în societatea românească pe spațiul nevoilor de consum sînt numeroase, fiecare capitol al consumului personal și familial creînd aspecte specifice pe segmente de vîrstă, pe categorii socio-profesionale, pe zone geografice, etc. Referatul prezentat de dr. Gheorghe Barbu și Doina Călin¹ a abordat atît fenomene ce decurg din traiectoria normală, firească pe o perioadă îndelungată a nevoilor cît și fenomene ce se manifestă în acest domeniu în circumstanțele actuale.

S-a evidențiat faptul că în România, între nevoile respective și posibilitățile de satisfacere s-a manifestat ani de-a rîndul o discrepantă evidentă, ale cărei proporții au crescut în primul rînd datorită diminuării posibilităților. Totodată, legat de aceasta, pe un asemenea fond, a apărut un dezacord mare între nevoile, și cu atît mai mult între aspirațiile populației din țara noastră, care sînt foarte aproape, dacă nu chiar la nivelul celor din țările europene, dezvoltate, și mentalitățile, atitudinile, înclinațiile și comportamentul caracteristice majorității.

În legătură directă cu volumul și structura consumului populației, determinînd de fapt, aceste coordonate, se află problemele veniturilor populației, probleme abordate de un colectiv alcătuit din Viorel Gheorghe, Ovidiu Dîmbean, Marius Lefter și Bogdan Iatan².

Efecte ale schimbărilor din mecanismul repartiției veniturilor populației se resimt în modificările majore intervenite în primul rînd în comportamentul tuturor agenților economici. Importanța acestui aspect se reliefează atît în gradul de sărăcie sau de bunăstare a populației, cît și în alte aspecte sociale: conflicte sociale, creșterea demografică, structura producției și chiar atitudinile culturale.

În aceleași coordonate s-a înscris și lucrarea elaborată de Gheorghe Socol și Georgeta Mitrea³. Avînd în vedere că schimbările social-economice promovate în perioada de tranziție, au avut, pînă acum, efecte contradictorii în calitatea vieții, autorii au subliniat necesitatea unei protecții sociale, realizabile doar în condițiile unei politici sociale adecvate. În acest scop au prezentat rezultate obținute în urma cercetărilor de teren realizate de ICCV privind Diagnoza calității vieții, sprijinindu-se astfel, pe date concrete în aprecierile făcute.

¹ Vezi anexa.

² *Idem*.

Avînd în vedere faptul că actuala perioadă de tranziție este specifică nu numai României, ci și celorlalte țări est-europene și Uniunii Sovietice, prezența citorva specialiști din Polonia și Republica Moldova a avut darul de a ne întregi imaginea despre experiența acestor țări în ce privește evoluția calității vieții în perioada de tranziție. Referatele susținute în cadrul simpozionului atît de dr. Wanda Patrzalek și de prof. dr. Wladislaw Misiak cît și de prof. dr. Silvestru Vladimir Maximilian au prezentat elemente noi ale unor efecte specifice actualei perioade, efecte ce surprind fenomene de pauperizare, de calitate a vieții muncitorilor și reprezentanților clasei de mijloc în Polonia cît și fenomene referitoare la evoluția nivelului de trai al populației din Republica Moldova. Desigur, au fost realizate, în materialele prezentate, analize pertinente ale situațiilor concrete din cele două țări, modalitățile de observare și soluțiile propuse fiind cu atît mai interesante.

Ca un corolar al efectelor induse de toate aceste fenomene în plan social, lucrarea prezentată de dr. Ana Bălașa a avut drept subiect dimensionarea și analiza surselor actualelor stări conflictuale în plan social în România. Reprezînd un barometru al tuturor transformărilor pozitive sau negative din plan economic, stările conflictuale ce izbucnesc în aproape toate laturile componente ale calității vieții individuale și societale, trebuie reconsiderate din punct de vedere al soluționării lor. În acest sens, elaborarea unor remedii instituționalizate sau neinstituționalizate de către organisme însărcinate cu „administrarea” și rezolvarea conflictelor sociale are urmări benefice atît la nivelul societății, cît și al individului. În România, în actualele condiții, echilibrul social și stabilitatea socială impun respectarea regulilor democrației, toleranței, dialogului și cooperării reguli impuse nu numai de dorințele și aspirațiile populației, dar și înseși normele vieții cotidiene.

Perioada de tranziție parcursă în prezent de țara noastră implică modificări importante și în domeniul demografic. Pornind de la schimbarea cadrului de funcționare a sistemului informațional în domeniu și pînă la elaborarea unor soluții, sau măcar a unor obiective în demografie, raportarea fenomenelor, uneori contradictorii, apărute în prezent cer o maximă prudență în aprecieri, mai ales pe termen scurt și mediu. Consecințele dramatice ale unor fenomene ce pot fi prevăzute trebuie îndepărtate, această inițiativă avînd, în fond, un rol de protecție socială; de altfel opțiunile politicilor sociale și demografice, prin forța împrejurărilor, trebuie să țină cont de restricțiile din plan financiar și de ierarhizarea obiectivelor primordiale ale fiecărei etape a perioadei. Toate aceste aspecte au fost abordate și analizate în lucrarea prezentată de prof. dr. Vladimir Trebici.

Demersul întreprins de colectivul de cercetători format din dr. Hildegard Puwak, Ilie Sandu, Iuliana Ghindă și Mirela Zecheriu, materializat în referatul prezentat în cadrul simpozionului, a avut în vedere clarificări de ordin teoretic-metodologic, cu referire specială la definirea noțiunii de calitate a vieții de muncă și de ordin practic, privind schimbările ce intervin în sfera muncii în actuala etapă de evoluție a societății românești.

Autorii au abordat în lucrare schimbările pe care procesele și fenomenele de natură economică sau socială le-au determinat în sfera muncii, insistînd pe unele aspecte negative, care, de fapt, constituie

puncte nodale ce trebuie să stea în atenția factorilor de răspundere și prin a căror soluționare s-ar putea da coerență și concretețe unei politici, de la nivelul de întreprindere la cel social, privind dimensiunea umană a muncii. Totodată, a fost analizată și percepția calității vieții de muncă de către salariați într-o perspectivă temporală ilustrată de rezultatele cercetărilor din cadrul Institutului efectuate în cei doi ani de existență.

În ce privește experiența căpătată de țări ca U.R.S.S. și Germania în domeniul amintit, menționăm că în lucrările prezentate de prof. dr. J. H. Kirchner și dr. I. Pavlova au fost redată analizele întreprinse de acești specialiști în ce privește evaluarea calității condițiilor de muncă și potențialului populației active în actuala perioadă de timp parcursă.

Problematica tineretului, pe două dintre laturile sale, timpul liber al tineretului școlar și semnificațiile individuale și sociale ale comportamentului deviant la această categorie de populație, au fost prezente prin referatele susținute de Margareta Balaș și Margareta Fleșner și Laureana Urse și Marcel Doru.

Aspectele multiple ale noțiunii de devianță (cu formele sale: devianță primară - secundară, pozitivă - negativă) au determinat pe autorii referatului prezentat să aducă atât o clarificare conceptuală, cât și o exemplificare nuanțată a devianței în țara noastră în perioada actuală și în special în ceea ce îi privește pe tineri.

De altfel, timpul liber, ca posibil factor cauzal, din punct de vedere al modului de petrecere a lui, constituie pentru tineri un element cu greutate în calitatea vieții fiecăruia și, totodată, un sistem spațial și temporal greu de „umplut” cu activități specifice vârstei și care, la noi în țară, dintr-un motiv sau altul nu se pot practica.

Efectele și feed-back-ul determinat de perceperea modificărilor ce au avut și au loc în perioada de tranziție la noi în țară în plan social, au constituit un subiect de larg interes, căruia i s-au dedicat o mare parte dintre lucrările prezentate și care au „acaparât” (în sensul bun al cuvântului) discuțiile ce au avut loc după prezentarea fiecărui grupaj de lucrări.

O deschidere largă pentru analiză și discuții, o bază de pornire și un cadru general de punere a unor probleme specifice în acest domeniu, a constituit-o lucrarea prezentată de dr. Ioan Mărginean. Autorul a subliniat, astfel, încă de la bun început, faptul că evoluția tuturor proceselor care au avut loc la începutul actualei perioade de tranziție a României spre economia de piață, a demonstrat că este îndreptățită estimarea unor costuri sociale extrem de mari. Evident, în aceste condiții trebuie căutate soluții care să diminueze pe cât posibil aceste costuri, astfel încât atât calitatea vieții populației în general, cât și nivelul de trai al oricărui individ să nu sufere căderi dezastruoase. S-a evidențiat, desigur, că actualele dezechilibre profunde în economia românească își au cauza atât în elementele de fond, moștenite de la vechiul sistem, cât și în paradoxurile manifestate în perioada imediat următoare revoluției din decembrie 1989 (scăderea bruscă și substanțială a nivelului producției și a productivității muncii, „golirea” rezervoarelor economice interne, penuria de capital și reducerea la cifre apropiate de zero a investițiilor etc.).

Iată cum, în acest fel, este evidentă apariția și proliferarea problematicii situațiilor extreme negative ale calității vieții la nivel individual și social, fenomen nu numai nedorit și neașteptat (avînd în vedere motivele izbucnirii revoluției) ci și foarte greu de stopat. S-a evidențiat astfel, în acest context, că în funcție de evoluția structurilor sociale la noi în țară este iminentă necesitatea conceperii și aplicării unui sistem de securitate socială, eficient, aplicabil tuturor acelor categorii sociale care au nevoie de el și care să nu ducă la o repartizare egală a sărăciei în rîndul populației.

Unele dintre coordonatele acestei politici sociale, aplicabile în perioada de tranziție, au făcut subiectul lucrării prezentate de Livius Manea, Georgeta Ghebrea și Emilian Popescu. S-a arătat astfel, că pe fondul insuficienței resurselor în raport cu necesitățile tot mai mari, pe plan social, se pune atît problema gospodăririi acestor resurse, cît și problema minimizării pe cît posibil a costurilor sociale ale tranziției. S-a remarcat, în acest sens, faptul că nu pot fi imaginate separat măsuri care să vizeze pe de o parte sistemul economic, iar pe de altă parte pe cel social, întrucît între ele există o strînsă întrepătrundere și intercondiționare. Rolul contribuției pe care trebuie și poate să o aducă cercetarea științifică la elaborarea soluțiilor care să stea la baza deciziilor politice luate de cei în drept, a fost, de asemenea, evidențiat.

Unul din multiplele aspecte ale politicii sociale, din păcate înșă nerezolvat, este și cel subliniat în lucrările prezentate de Clare Anne Jacobsmeier, Rupert Wolfe Murray și Fiona Goodwin, lucrări avînd ca subiect asistența socială și ca obiect cercetările întreprinse de acești specialiști în cămine spital de copii din țara noastră. Diferențele (ilustrate de exemple concrete și imagini) existente între condițiile de viață din căminele-spital din România unde trăiesc, sau mai bine zis își duc existența mizeră persoane handicapate fizic sau mental, (recuperabile greu din punct de vedere al echilibrului sufletesc) și condițiile de viață ale unor copii cu handicapuri fizice ce trăiesc în cămine de copii din Marea Britanie și SUA sînt inimaginabile și probabil foarte greu de eliminat. Semnalul de alarmă tras de realitățile extrem de dure existente în România nu trebuie să descurajeze, ci să conducă, în timpul cel mai scurt, la rezolvarea a cît mai multor probleme în acest domeniu.

Serviciile sociale, componentă de bază a politicii sociale, în ansamblu, au fost abordate în lucrarea semnată de dr. Maria Moldoveanu, dr. Andrei Novak și Narcisa Fornea.

Colectivul de autori, pornind de la corelația existentă între obsolescență și inovație și subliniind cadrul general de schimbare și transformare existent în țara noastră, au abordat problemele existente și în domeniul serviciilor culturale și de educație. Imaginea a fost, de altfel completată de referatul prezentat de Cornelia Costin și Didona Papuc privind interferențele culturale la nivel societal. S-a subliniat, și cu această ocazie că unul din obiectivele de maximă importanță ale actualei perioade este, în România, dimensiunea culturală a tranziției, dimensiune ce poate să creeze mediul de acțiune al tuturor elementelor noi-toare.

Evident, după cum am mai subliniat, pe marginea tuturor lucrărilor prezentate în cadrul simpozionului au fost realizate dezbateri și discuții care au avut ca scop nu numai realizarea unui schimb de ex-

periență profitabil pentru toți cei prezenți, cit și sintetizarea problemelor prezentate în direcții de acțiune și de analiză viitoare.

Problematica ridicată astfel de scăderea nivelului de trai în România, de apariția și dezvoltarea stărilor conflictuale, de modificări de conjunctură demografică, de transformările în calitatea vieții de muncă, de implicațiile sociale ale tranziției s-a concluzionat a fi rezolvabilă doar în contextul unei înțelegeri cit mai corecte și mai serioase a efortului ce trebuie întreprins și a existenței unei „revoluții democratice” în toate laturile societății. Conceptul sus amintit, inițiat în dezbaterile ce au avut loc de prof. dr. Cătălin Zamfir, a condus la evidențierea importanței feed-back-ului în promovarea unor decizii politice, prin care să existe în mod real și să se exercite democrație, controlul eficient al societății, al populației asupra mersului ideilor și acțiunilor întreprinse de forurile decidente în domeniul economico-social.

Asigurarea unui standard acceptabil de viață și a unui sistem de protecție socială eficace nu reprezintă doar o exigență morală și politică, ci și una economică. O viață civilizată este o precondiție a performanței, iar sărăcia și insecuritatea pot fi surse de tensiuni și conflicte sociale, de dezorganizare socială, care, la rîndul lor afectează negativ și activitatea economică. Doar un mediu social stabil și echilibrat reprezintă fundamentul unei activități economice eficiente pe termen lung.

Redăm în continuare programul sesiunii, menționînd că cei interesați pot consulta materialele prezentate la sediul Institutului de Cercetare a Calității Vieții.

LUCRĂRILE PREZENTATE LA SIMPOZIONUL ȘTIINȚIFIC „CALITATEA VIEȚII ÎN PERIOADA DE TRANZIȚIE”

— BUCUREȘTI, 2-3 OCTOMBRIE 1991 —

— Prof. dr. *Cătălin Zamfir*, Institutul de Cercetare a Calității Vieții : „Configurația calității vieții în perioada de tranziție : continuități și discontinuități”.

— Prof. dr. *Wladislaw Misiak*, Institutul de Sociologie al Universității Wrocław, Polonia.

— Prof. dr. *Silvestru Vladimir Maximilian*, Institutul Economiei Naționale, Republica Moldova : „Nivelul de trai al populației din Republica Moldova : analiză comparativă”.

— Dr. *Wanda Patrzalek*, Institutul de Sociologie al Universității Wrocław, Polonia : „Fenomene de pauperizare în perioada de tranziție”.

— Dr. *Gheorghe Barbu, Doina Călin*, Institutul de Cercetare a Calității Vieții : „Fenomene actuale, în România, în sfera nevoilor de consum personal”.

— *Viorel Gheorghe, Ovidiu Dîmbean, Marius Lefter, Bogdan Iatan*, Institutul de Cercetare a Calității Vieții : „Efecte ale schimbărilor din mecanismul repartitiei veniturilor populației”.

— *Gheorghe Socol, Georgeta Mitrea*, Institutul de Cercetare a Calității Vieții : „Schimbări social-economice și calitatea vieții în perioada de tranziție”.

— Dr. *Ana Bălașu*, Institutul de Cercetare a Calității Vieții : „Dimensiuni și surse ale conflictelor sociale în România post-revoluționară”.

— Prof. dr. *Vladimir Trebici*, membru corespondent al Academiei Române : „Conjunctură demografică și demografie pe termen mediu”.

— Dr. *I. Pavlova*, Institutul de Cercetare a Problemelor Social-Economice ale Populației, URSS : „Sentimentul moralității și potențialul populației active în perioada de tranziție”.

— Prof. dr. *J. H. Kirchner*, Institutul de Științe Economice al Universității Tehnice din Braunschweig, Germania : „Evaluarea calității condițiilor de muncă. Considerații metodologice”.

— Dr. *Hildegard Puwak, Ilie Sandu, Iuliana Ghindă, Mirela Zecheriu*, Institutul de Cercetare a Calității Vieții : „Evoluție și schimbare în calitatea vieții de muncă”.

— *Margareta Balaș, Margareta Fleșner*, Institutul de Cercetare a Calității Vieții : „Semnificații individuale și sociale ale comportamentului deviant la tineri în perioada de tranziție”.

— *Laureana Urse, Marcel Doru*, Institutul de Cercetare a Calității Vieții : „Comportamente de timp liber la tineretul școlar”.

— *Dr. Ioan Mărginean*, Institutul de Cercetare a Calității Vieții : „Implicații sociale ale tranziției la economia de piață”.

— *Clare Anne Jacobsmeier*, Statele Unite ale Americii : „Direcții noi de dezvoltare în practica asistenței sociale”

— *Rupert Wolfe Murray*, Romania Project U. K., Scottish Branch, Marea Britanie : „Finanțarea asistenței sociale”.

— *Fiona Goodwin*, Romania Project U. K., Scottish Branch, Marea Britanie : „Studiu comparativ privind calitatea vieții copiilor handicapați în România și Marea Britanie”.

— *Livius Manea, Emilian Popescu, Georgeta Ghebrea*, Institutul de Cercetare a Calității Vieții : „Coordonate ale politicii sociale în perioada de tranziție”.

— *Dr. Maria Moldoveanu, Dr. Andrei Novak, Narcisa Fornea*, Institutul de Cercetare a Calității Vieții : „Obsolență și inovație în serviciile sociale — cu referire la învățămînt și cultură”.

— *Cornelija Costin, Didona Păpuc*, Institutul de Cercetare a Calității Vieții : „Interferențe culturale la nivel societal”.

Iuliana GHINDĂ
Mirela ZECHERIU